
Nils-Eric Sandberg svarar Johan Hakelius:

VISIONEN MÅSTE GÖRAS LEVANDE

Socialismen har ett pedagogiskt övertag mot borgerligheten. Den har nämligen en begriplig vision av framtiden. Det socialistiska samhället ska en gång bli färdigt, brister och konflikter är borta, de nu orättvist behandlade ska få full rättvisa (på sina fienders bekostnad).

Handikapp

Visionen är lockande eftersom den bjuder ett svar på mångas frågor, och en definitiv förklaring. Socialismen är inte bara en ideologi utan också ett instrument som styr all utveckling till ett visst slutmål; sedan är all ovisshet, all påfresande förändring över.

Beskriva det färdiga samhället

Borgerligheten har här ett handikapp. Det liberala samhället är öppet. Ett fritt samhälle där alla är fria att följa sina önskemål kan aldrig ha ett i förväg känt slutmål. Resultatet blir vad det blir; vad det blir kan ingen veta. En liberal vision kan aldrig beskriva det färdiga samhället, aldrig lova ett slut på förändring och

.....
NILS-ERIC SANDBERG är ledarskribent i *Dagens Nyheter*.

konflikter. Därmed kan den - för många - aldrig bli lika enkelt lockande som socialismen.

Attraherar människor

Just därför måste borgerligheten ta upp den pedagogiska konkurrensen med socialdemokratin. Den måste bemöda sig om att formulera en liberal vision av det öppna samhället, av den personliga friheten och det personliga ansvaret - så att denna vision beskriver hur ett liberalt samhälle ser ut, och attraherar människor som inte vill ha sin framtid dirigerad av ett gäng planerare i kanslihuset och kommunstyrelsen.

Utlovar slut på historien

Det var den enkla tanken i min artikel i *Svensk Tidskrift* nr 5 1994. Jag hänvisade till Bertrand Russells parallell mellan marxism och kristendom: Båda har samma struktur, de ger en förklaring på det onda och utlovar ett slut på historien där det goda vinner.

Johan Hakelius replikerar (*SvT* 1994:6) att skillnaderna mellan den kristna och den marxistiska världsbilden är intressantare och viktigare än likheterna. Marxismens utopi är ett utslag av

högmod, kristendomens av ödmjukhet.

Jag instämmer till stor del. En viktig skillnad ligger i synen på familjen: för kristendomen är den en grundläggande enhet, medan marxismen vill eliminera grupper som fungerar oberoende av staten.

Frikyrkliga rörelserna

Hakelius skriver att "Det finns gott om historiska exempel på att den kristna utopin, om dess andlighet tas på allvar, snarare understödjer klassisk liberal misstro mot samhällelig ingenjörskonst än marxism." Visst. Man kan peka på de frikyrkliga rörelserna som stödde liberalismen i opposition mot statsmakten, som var högkyrklighetens förbundna.

Omvänt finns gott om exempel på motsatsen. Ta Luther. Han underkände kyrkans auktoritet genom sin tes att den enskilde inte behöver gå via prästen och kyrkan för att få kontakt med Gud. För att få furstarnas stöd mot påven insatte dock Luther fursten som kyrkans av Gud givna överhuvud. Därmed återupprätade han det kyrkliga primat han i förstone försökte störta. Och i århundraden växte kyrka och kristendom ihop med staten och dess sociala ingenjörskonst.

Maktens förmåga till anpassning

Hakelius kan mot detta invända att staten och kungamakten utnyttjade kristendomen för sina syfte. Visst. Den kristna utopin har använts både för och mot makten. Förklaringen ligger inte enbart i utopin utan lika mycket i maktens förmåga till anpassning.

Ändå är Russells parallell mellan marxism och kristendom inte utan intresse. På sjuttioalet gick en våg av vänsterväckelse över skolorna och universiteten. Åtskilliga teologer fann att de egentligen hörde hemma i vänstern. En del av dem har nu hunnit till biskopsstadiet.

Ren förvirring

Biskop Ytterbergs polemik mot tillväxten och biskoparnas brev om rika och fattiga länder kan i allt som handlar om ekonomi avfärdas som ren förvirring. Men där finns en kärna av tankar om motsättning mellan onda/rika och goda/fattiga som speglar evangeliernas kristendom. De ligger nära socialismens föreställningar.

Jag refererade till Russells parallell just för att den belyser socialismens drag av förkunnelse med löfte om en bättre och slutgiltig värld. En av kommunismens hårdaste kritiker, James Burnham, betonar i sin bok *The Coming Defeat of Communism* att marxismen innehåller en eskatologisk myt, alltså en beskrivning av historiens slut.

Inget slutmål

Men: min huvudpoäng är att de borgerliga partierna måste visa att det fria samhället är ett resultat av fria individers beslut. Just därför är det inget slutmål, det kan inte bli färdigt. Borgerligheten måste visa att det öppna fria samhället är bättre än socialismens som blir färdigt, men just därför slutet. Där sitter individen fast.